

objectivo, qui immediate et adæquate respondet illi conceptui formali, quem diximus sectione præcedenti correspondere in mente huic voci, *ens*, et rei immediate significatæ per illam; cæteri enim conceptus particulares secundum se sumpti non sunt conceptus entis in quantum ens, sed ut sunt talia vel talia entia.

Prior assertio.

8. *Datur una ratio entis objectiva.* — Dico ergo primo, conceptui formali entis respondere unum conceptum objectivum adæquatam, et immediatum, qui expresse non dicit substantiam, neque accidens, neque Deum, nec creaturam, sed hæc omnia per modum unius, scilicet quatenus sunt inter se aliquo modo similia, et conveniunt in essendo. In hac conclusione conveniunt auctores secundæ sententiæ, et Fonseca non dissentit, et plurimum favet D. Thomas, locis supra citatis de Veritate, q. 1, art. 1, q. 21, art. 1, quatenus dicit, conceptum entis esse simplicissimum, et primum omnium, determinarique ad substantiam, quantitatem, etc., per quamdam determinationem et expressionem talis modi entis, ubi necesse est esse sermonem de conceptu objectivo; nam formalis non determinatur, nec contrahitur. Unde apertius 1 p., q. 5, art. 3, ad 1, ait D. Thomas: *Substantia, quantitas et qualitas contrahunt ens, applicando ens ad aliquam quidditatem, seu naturam*; contractio autem intelligi non potest sine aliqua unitate et communitate conceptus objectivi. Atque eodem modo favet huic sententiæ Aristoteles, 4 Metaph., text. 7, ubi inquit, metaphysicam considerare ens in quantum ens, sub quo alia genera continentur; ubi D. Thom. ait, primam philosophiam considerare ens commune, et ea quæ sunt ejus in quantum hujusmodi. Ratione potest hæc sententia ita probari. Necesse est conceptum formalem entis habere aliquod adæquatam objectum; sed illud non est aggregatum ex variis naturis entium secundum aliquas determinatas rationes earum, quantumvis simplices; ergo oportet ut ille conceptus sit unus secundum aliquam convenientiam et similitudinem entium inter se. Consequentia est evidens a sufficiente enumeratione, quia supponimus (quod est per se notum) illum conceptum objectivum non esse unum unitate reali, id est, numerali seu entitativa; nam constat hunc conceptum esse communem multis rebus. Major item assumpta evi-

dens est, quia ille conceptus formalis est actus intellectus; omnis autem actus intellectus, sicut et omnis actus, quatenus unus est, habere debet aliquod objectum adæquatam, a quo habeat unitatem. Minor vero probatur, quia, si objectum illud adæquatam est ex aggregatione plurium naturarum entis, quæro quæ sint istæ naturæ, et quomodo in illo conceptu aggregentur: nullo enim modo id concipi et intelligi potest. Quod patebit etiam excludendo omnes modos quibus id assertum est, vel excogitari potest.

9. *Ens non significat substantiam, et accidens immediate.* — Primo enim, quod Soncinas ait, conceptum illum constare ex substantia et accidente ut sic, est plane falsum; nam, vel in illo conceptu includuntur illa duo copulative, et hoc ipse non dicit, nec dicere potest; alias falso diceretur substantia esse ens, vel qualitas esse ens, quia nec substantia est substantia et accidens, neque qualitas, et sic de aliis. Aut includuntur illa duo disjunctive, ut ipse Soncinas dicit, et hoc, præterquam quod est contra experientiam, ut statim dicam, ex illo sequitur univocatio entis, quam ipse vitare intendit, nam hoc disjunctum, *substantia vel accidens*, tam vere, simpliciter, et æque primo convenit accidenti, sicut substantiæ, quia, sicut ad veritatem disjunctivæ sufficit veritas unius partis, ita ut prædicatum disjunctum æque primo ac simpliciter prædicetur, sufficit ut una pars ejus æque primo ac simpliciter subjecto conveniat; tam vere autem et tam proprie accidens est accidens, sicut substantia est substantia; ergo disjunctum illud tam vere ac proprie convenit accidenti ratione unius partis, sicut substantiæ ratione alterius. Quod in omnibus similibus prædicatis videre licet, nam esse Deum vel creaturam, verbi gratia, tam vere ac proprie dicitur de homine sicut de Deo, et sic de aliis. Vel denique includuntur illa duo simpliciter, id est, absque conjunctione, vel disjunctione, scilicet, *substantia accidens*. Et hoc imprimis est contra experientiam, quia id quod concipitur, mente percipitur, et hoc modo sub experientiam cadit; nos autem, audito nomine *entis*, et concipiendo præcise id quod hac voce significari intelligimus, non percipimus mente substantiam ut sic, neque accidens ut sic, ut quilibet in sese experiri potest.

10. Deinde ille conceptus formalis simplex est et limitatus, ac re ipsa præcisus a propriis conceptibus formalibus substantiæ et acci-

dentis, ut talia sunt; ergo per illum non representantur substantia et accidens proprie et distincte, sicut representantur per duos conceptus substantiæ et accidentis. Neque enim dici potest quod ille unus conceptus entis eminentiori modo contineat totam illam formalem representationem, quæ est in duobus illis conceptibus simul sumptis; nam hic modus universalitatis in conceptu formali est alienus ab intellectu humano, de quo agimus, et vix reperitur in angelico; non est ergo ille conceptus universalis per eminentem representationem plurium, ut plura sunt, sed per confusionem plurium, ut aliquo modo unum sunt. Quod si per illum conceptum non representantur substantia et accidens tam proprie ac distincte, sicut per duos proprios conceptus substantiæ et accidentis, non intelligitur medium, quomodo representari possint secundum propria, sed tantum prout inter se sunt aliquo modo similia; ergo non constat conceptus ille ex substantia et accidente representatis etiam dicto modo absolute et simpliciter.

11. Accedit præterea quod juxta hujusmodi conceptum, vix intelligitur quid definite prædicetur de aliquo, cum dicitur esse ens; nam id, quod prædicatur, est conceptus objectivus; si ergo ille conceptus est totum hoc substantia accidens, hæc prædicatio: Hoc est ens, æquivaleret huic: Hoc est substantia accidens; hujusmodi autem prædicatio non potest determinate fieri, aut vere, vel falso, nisi utraque pars prædicati intelligatur copulative aut disjunctive prædicari, cum illæ duæ partes non jungantur per modum substantivi et adjectivi, ut per modum unius prædicentur; quamvis, etiam si hoc modo fieret, sensus rediret copulativus, et fieret falsa propositio. Rursus accedit contra totam hanc sententiam, quia si in illo conceptu reperitur utrumque horum, substantia et accidens, quocumque ex prædictis modis, inquiri ulterius quis conceptus substantiæ ibi includatur; nam substantia vel ibi sumitur pro substantia creata, vel pro increata, vel pro aliquo conceptu objectivo communi utrique. Primum et secundum dici non possunt; quia ens, de quo nunc loquimur, commune est enti creato, et increato, prout supra diximus esse objectum hujus scientiæ; si vero dicatur tertium, consurgit inde argumentum ad hominem contra prædictos auctores; tum quia substantia est quid analogum ad increatam et creatam substantiam; ergo si, non obstante analogia, da-

tur unus conceptus objectivus communis substantiæ creatæ et increatæ, poterit etiam dari conceptus entis. Tum etiam quia magis distat substantia creata ab increata, quam accidens a substantia creata; oporteret ergo, consequenter loquendo, addere aliquid illi conceptui, dicendo constare ex determinata ratione substantiæ creatæ et accidentis, quod tamen per se est incredibile, et efficacius impugnari potest argumentis factis. Et adhuc superest simile argumentum ex parte alterius membri, scilicet, *accidens*; nam hoc etiam secundum prædictos auctores analogum est, et saltem respectu aliquorum accidentium est fortasse verum, ut infra dicam; inquiram ergo similiter an accidens intret conceptum entis, secundum aliquem conceptum communem, vel (ut ita dicam) secundum partem conceptus objectivi communis omnibus accidentibus; et contra utrumque possunt applicari argumenta facta, ac denique potest concludi, hoc etiam membrum esse in plura alia dividendum.

12. *Conceptus entis non includit genera omnia prima.* — Propter hanc ergo fortasse causam dixerunt alii, objectum adæquatam illius conceptus formalis entis esse vel includere genera omnia prima seu omnes entitates simplices, quæ proxime dividunt ens. Sed contra hanc sententiam procedunt eodem modo priora argumenta. Primum, quia tales naturæ nec copulative, nec disjunctive, nec simpliciter, et absque ulla copula possunt in tali conceptu includi, ut patet applicando eodem modo discursum factum; habet enim eandem vim, ut facile cuivis consideranti patebit. Secundum, ab experientia, quia ex vi conceptionis entis non percipimus has omnes definitas naturas entis, ut tales sunt, et prout inter se distinguuntur; multoque difficilior esset tot percipere naturas quam substantiam et accidens tantum; multoque incredibilior est dari unum conceptum formalem in nobis, qui distincte representet has omnes naturas, quam solam substantiam et accidens; quod si conceptus formalis entis non ita distincte representat has naturas ut tales sunt, et prout inter se distinguuntur, concluditur, solum representare illas prout inter sese conveniunt, et aliquo modo similes sunt, quod est intentum. Sequela vero patet, quia, ut paulo antea declaravi, inter hæc duo non potest in præsentem medium inveniri. Tertium, quia fere eadem ratione, qua dicitur conceptus hic objectivus entis includere omnia prima genera, vel om-

nes entitates simplices, dicendus esset includere omnes entitates, quantumvis compositas, hominem, leonem, etc., secundum proprias rationes suas, quod nullus hactenus dixit. Sequela patet, quia, si ens includit in conceptu suo omnia genera, vel naturas simplices, vel est quia ratio entis ut sic, secundum rem non præscindit ab ipsis, vel est quia illæ nihil addunt supra ens quod non sit ens, vel est quia ratio entis secundum rationem intelligitur immediate determinari, seu contrahi ad illas naturas. At vero prima et secunda harum rationum eodem modo procedunt in quacumque entitate, etiam in speciebus infimis, nam secundum rem, non magis præscindit ratio entis a ratione hominis vel equi, etc., quam a ratione substantiæ et accidentis, neque etiam homo addit, supra ens, aliquid quod non sit ens, magis quam substantia vel quantitas, etc. Tertia vero ratio non affertur consequenter, quia, si ens ut sic, non dicit unam objectivam rationem seu conceptum, nihil est in ente ut sic, quantum ad rem conceptam, quod proprie dividi, determinari aut contrahi possit, neque immediate, neque mediate; ergo illa ratio nihil obstat quominus omnes entitates, quæcumque illæ sint, includantur in conceptu entis, si aliquæ dicuntur determinate includi, nec de quibusdam poterit sufficiens ratio assignari magis quam de aliis.

13. *Conceptus entis non includit substantiam explicite, et alia implicite.* — Propterea tandem aliter dici potest, in objecto adæquato conceptus formalis entis non includi plures naturas entis determinatas ac distinctas secundum propria, neque omnes sub una aliqua communi, sed unam tantum determinate et expresse, alias vero implicite et confuse, verbi gratia, naturam substantiæ ut sic, determinate et expresse, naturas vero accidentium implicite. Sed hic etiam modus non minus efficaciter impugnari potest quam præcedentes. Primo, quia supra ostendi, per conceptum formalem explicite et determinate representantem substantiam, ut substantia est, nullo modo representari accidentia, neque implicite, neque confuse, si proprie loquamur, ut late declaravi sectione præcedenti. Secundo, hic etiam urgeri potest argumentum sumptum ab experientia, ex Soto, nam experimur de aliqua re nos concipere quod sit ens, et dubitare an sit substantia vel accidens; ut, verbi gratia, de quantitate, evidenter scimus esse realitatem; an vero sit substantia vel ac-

cidens, vel dubitamus, ve in opinione versatur; ergo in illo conceptu entis non includitur substantia ut substantia, id est, expresse, et secundum propriam rationem. Tertio, quia alias idem esset conceptus objectivus entis, et conceptus objectivus substantiæ; quia conceptus objectivus substantiæ nihil aliud est quam ratio substantiæ determinate et secundum proprium modum ab intellectu conceptæ; sed eodem modo dicitur concipi ratio substantiæ per conceptum entis. Rursus, si in ratione substantiæ sic concepta includuntur confuse vel implicite conceptus accidentium, sive significetur nomine entis, sive nomine substantiæ, includuntur eodem modo; quia ratio concepta est eadem, et modus concipiendi illam est idem, scilicet, expresse, ac determinate; conceptus ergo objectivus substantiæ et entis erit idem; consequens autem est plane falsum, et contra communem modum concipiendi; nam hæc prædicatio: Substantia est substantia, est identica; hæc autem minime: Substantia est ens; non ergo differunt tantum in nominibus, sed etiam in rationibus objectivis, quæ prædicantur. Item alias perinde esset distribuere omnem substantiam, et omne ens. Item tam falsa esset hæc propositio: Accidens est ens, sicut hæc: Accidens est substantia; quæ omnia sunt plane falsa.

14. *A priori probatio conclusionis.* — Ultimo, ex re ipsa, et quasi a priori probatur nostra sententia contra omnes prædictas, quia omnia entia realia vere habent aliquam similitudinem et convenientiam in ratione essendi; ergo possunt concipi et representari sub ea præcisa ratione qua inter se conveniunt; ergo possunt sub ea ratione unum conceptum objectivum constituere; ergo ille est conceptus objectivus entis. Antecedens per se notum videtur ex terminis; nam, sicut ens et non ens sunt primo diversa et opposita, propter quod dicitur esse primum principium omnium, *quodlibet esse vel non esse*, ita quodlibet ens habet aliquam convenientiam, et similitudinem cum quolibet ente; majorem enim convenientiam invenit intellectus inter substantiam et accidens, quam inter substantiam et non ens seu nihil; creatura etiam participat aliquo modo esse Dei, et ideo dicitur saltem esse vestigium ejus propter aliquam convenientiam et similitudinem in essendo; qua ratione ex esse creaturæ investigamus esse Dei, et similiter ex esse accidentis, esse substantiæ. Denique hac ratione tribuimus

illis proprietates aliquas seu attributa communia, ut habere bonitatem aliquam, vel perfectionem, posse agere, vel se communicare, et similia; est ergo in re ipsa aliqua convenientia et similitudo inter entia omnia realia. Prima consequentia etiam est per se satis clara, tum quia omnia entia sub illa ratione et convenientia sunt cognoscibilia; tum etiam quia hac ratione aliæ res, quæ habent inter se convenientiam aliquam, sub ea concipiuntur unite et conjunctim, magis autem vel minus pro ratione majoris vel minoris convenientiæ; tum denique quia in re est fundamentum sufficiens ad hunc modum concipiendi, et in intellectu non deest virtus et efficacia ad hujusmodi conceptionis modum, nam est summe abstractivus, et præcisivus rationum omnium. Et hinc etiam facilis est secunda consequentia, quia, ut diximus, unitas conceptus objectivi non consistit in unitate reali et numerali, sed in unitate formali seu fundamentali, quæ nihil aliud est quam prædicta convenientia et similitudo. Ultima vero consequentia evidens est, præsuppositis aliis, quia, si talis conceptus objectivus est possibilis, ille est transcendens, simplicissimus, et hoc modo primus omnium, quæ sunt attributa conceptus entis. Item illa convenientia fundatur in actu essendi, qui est veluti formale in conceptu entis, unde etiam sumitur argumentum, quod, sicut conceptus objectivus ipsius esse seu existentie unus est, ita etiam conceptus entis. Tandem omnia fundantur in eo, quod supra ex D. Thoma adduximus, quod analogia entis non est in aliqua forma, quæ intrinsece tantum sit in uno analogato et extrinsece in aliis, sed in esse seu entitate quæ intrinsece participatur ab omnibus; in illa ergo ratione habent omnia realem convenientiam, et consequenter unitatem objectivam in ratione entis.

Posterior assertio.

15. *Conceptus entis objectivus præcisus est ab omni ratione particulari.* — Dico secundo: hic conceptus objectivus est secundum rationem præcisus ab omnibus particularibus, seu membris dividendibus ens, etiam si sint maxime simplices entitates. Hæc conclusio videtur mihi necessario consequens ex præcedente; quia, cum omnia entia determinata aliquo modo dividenda ens sint inter se distincta, et plura objective, non possunt intelligi convenire in unum objectivum conceptum, nisi saltem secundum rationem fiat præcisio et

abstractio a propriis rationibus, in quibus distinguuntur. Sed, quia tota difficultas in hac abstractione et præcisione consistit, prius declaranda est, et postea conclusio per se et ex propriis probanda.

16. Est ergo advertendum, abstractionem seu præcisionem intellectus non requirere distinctionem rerum, seu præcisionem alicujus rationis, vel modi, quæ ex natura rei antecedit in re ipsa præcisionem intellectus, sed in re simplicissima posse fieri hujusmodi præcisionem variis modis, scilicet, vel per modum formæ a subjecto, vel e contrario per modum subjecti a forma, vel per modum formæ a forma, ut in Deo præscindimus Deum ut sic a suo actu voluntatis, et actum voluntatis a Deo, et actum voluntatis ab actu intellectus; et similiter præscindimus subsistentiam Dei a natura Dei tanquam modum ejus, non quod intellectus affirmet esse modum, sed quod instar modi ex parte sua illam concipiat. Sic igitur abstrahit et præscindit intellectus aliquid ab aliquo tanquam commune a particulari, non ob distinctionem vel præcisionem quæ in re antecedit, sed ob imperfectum, confusum, seu inadæquatum modum concipiendi suum; ratione cujus in objecto, quod considerat, non comprehendit totum quod est in illo, prout a parte rei existit, sed solum secundum aliquam convenientiam vel similitudinem, quam plures res inter se habent, quæ per modum unius sub ea ratione considerantur. Quo fit ut ad conceptum objectivum præcisum secundum rationem ab aliis rebus, seu conceptibus, non sit necessaria præcisio rerum secundum se, sed sufficiat denominatio quædam a conceptu formali representante illum objectivum, quia, scilicet, per illum non representatur objectum illud secundum id totum quod est in re, sed solum secundum talem rationem convenientiæ, ut patet in conceptu objectivo hominis ut sic, qui secundum rationem præcisus dicitur a Petro, Paulo, et aliis singularibus, a quibus in re non differt. Illa autem præcisio secundum rationem est denominatio a conceptu formali; quia nimirum homo, ut objicitur tali conceptui, non est representatus secundum omnem modum quo in re existit, sed secundum convenientiam quam plures homines habent, qui per modum unius sub ea ratione concipiuntur.

17. *Ratio conclusionis.* — Sic ergo explicata hac præcisione rationis in conceptu objectivo, non est difficile ostendere reperiri in con-

ceptu objectivo entis, quia per conceptum formalem entis, neque Deus, neque substantia creata, neque accidens representantur, secundum modum quo in re sunt, neque prout inter se differunt, sed solum prout aliquo modo inter se conveniunt, ac similia sunt; ergo id quod immediate et adæquate objicitur huic conceptui formali, est secundum rationem præcisum a proprio conceptu objectivo substantiæ, vel accidentis. Antecedens probatum est præcedente conclusione, adjunctis etiam quæ dicta sunt superiori sectione; consequentia vero patet, quia præcisio secundum rationem in nullo alio consistit, ut explicatum est. Et confirmatur primo; nam conceptus objectivus entis secundum rationem non est conceptus objectivus substantiæ, aut accidentis, aut alicujus alterius determinati generis; neque etiam est aggregatum ex omnibus illis; ergo est aliquid unum secundum rationem præcisum ab illis. Major et minor probatae sunt in superioribus; consequentia patet, quia hæc præcisio secundum rationem solum consistit in distinctione rationis in ordine ad conceptus formales. Confirmatur secundo, nam propter hanc præcisionem hæc non est identica: *Substantia est ens, neque hæc: Accidens est ens, et tamen utraque est vera, quia in eis intelligitur prædicari aliquid commune utrique et secundum rationem ab utroque distinctum. Et hæc etiam ratione, ut supra argumentabamur, fieri potest ut post conceptionem alicujus sub ratione entis, dubitetur an sit substantia vel accidens, quod sine distinctione saltem rationis neque intelligi potest. Confirmatur tertio, quia non alia ratione datur conceptus objectivus substantiæ secundum rationem præcisus ab omnibus substantiis, et accidentis ab accidentibus, nisi propter convenientiam quam habent, et secundum quam præcise concipi possunt; ergo idem dicendum est de conceptu entis.*

18. *Evasio refellitur.* — Fortasse aliquis respondebit, non esse convenientiam realem inter omnia entia in ratione entis, sicut est inter omnes substantias in ratione substantiæ, vel inter accidentia in ratione accidentis. Sed, vel est sensus, inter entia ut sic, nullam esse realem convenientiam, vel non esse tantam quanta est inter alia. Primum est plane falsum, neque intelligi potest, nisi ab his qui existimant accidens, verbi gratia, non dici ens nisi extrinseca denominatione, sicut medicina dicitur sana, ut interdum videtur insinuare

Cajetanus, opusc. de Analog. nom., c. 2; sed non est verisimile eum ita sensisse, ut dicitur latius infra, tractando de analogia entis; et expresse idem Cajet., 1 p., q. 13, art. 5, docet ens, licet analogice dicatur de Deo et creaturis, intrinsece de illis dici; et per se quidem notum videtur non posse aliquid esse reale ens per denominationem extrinsecam; nam hæc est propria ratio vel fundamentum entium rationis, ut postea dicitur; necesse est ergo ut quod est ens reale, sit tale realiter ac formaliter per suam intrinsecam entitatem, quæ est idem cum ipso, et inseparabilis ab ipso, etiam si reliqua omnia ab eo præscindi vel separari intelligantur; et ita etiam accidentia, licet entitas substantiæ ab eis separetur, intelliguntur intrinsece retinere suam entitatem, qua sunt entia realia; et ideo supra cum D. Thoma dicebamus, analogiam entis non excludere, quin formalis ratio significata per ens intrinsece in omnibus analogatis reperitur. Hinc autem necessario sequitur, ut illa habeant inter se aliquam realem convenientiam, secundum suam intrinsecam rationem entis, ut supra etiam probatum est. Quod autem hæc convenientia fortasse non sit tanta, quanta est inter substantias vel accidentia inter se in propriis rationibus, ad rem præsentem non refert, nam ad summum concludit, unitatem conceptus entis non esse tantam, non vero quod non sit aliqua, et sufficiens ad præcisionem conceptus objectivi secundum rationem. Sicut etiam non est tanta convenientia inter substantias ut sic, quanta est inter homines, et nihilominus utraque sufficit ad unitatem et præcisionem conceptus objectivi.

19. *Aliud potest responderi, et assignari differentia, qua ratio entis est intima omnibus, et ideo non videtur posse præscindi etiam secundum rationem ab aliquibus, aliæ vero rationes non sunt tam intimæ rebus. Sed hæc etiam differentia nulla est, si cum proportionem sumatur, nam etiam rationes substantiæ et accidentis communissime sumptæ inime sunt in omnibus substantiis, et accidentibus, sub quacumque ratione præscindantur, et considerentur. Hoc ergo nihil impedit ad præcisionem conceptus objectivi, maxime cum ostensum sit, hanc præcisionem non fundari semper in aliqua distinctione rei, sed solum in tali concipiendi modo, quo res sub una habitudine, et non sub alia consideratur.*

20. *Altero evasio refutatur.* — Contra hanc vero doctrinam multa objici possunt, quæ

partim attingunt analogiam entis, partim distinctionem vel inclusionem ejus in omnibus rebus vel modis determinantibus ipsum, de quibus in sequentibus dicendum est. Nunc solum illud objicitur, quia ex dictis sequitur prædicamenta non esse primo diversa, quia in aliqua ratione communi conveniunt. Respondetur, prædicamenta non dici primo diversa quia in nullo conveniant, cum constet plures convenientias vel similitudines inter varia prædicamenta intercedere, nam prædicamenta accidentium præter rationes entis conveniunt in ratione accidentis; quædam etiam conveniunt in ratione accidentis absoluti, et distinguuntur a respectivis, etc. Dicuntur ergo primo diversa, quia in nullo genere conveniunt, ut Porphyrius significavit in capite de specie. Item, quia non propriis differentiis differunt, sed seipsis, ut ex dictis sect. 3 constabit.

Corollaria ex superiori doctrina.

21. *Modus intrinsecus substantiæ vel accidentis non includitur in conceptu entis.* — Ex his infero primo, in hoc conceptu entis objectivo et sic præciso, non includi actu modos intrinsecos substantiæ, vel aliorum membrorum quæ dividunt ens. Patet, quia vel includerentur ut constituentes illum conceptum entis, vel ut dividentes. Non primum, quia impossibile est unum, ut unum, modis seu differentiis oppositis constitui. Neque etiam secundum, quia jam ille conceptus actu esset divisus in duos, et ita ille conceptus non esset unus, cujus oppositum probatum est. Et confirmo, nam interrogo quid sit actu includere illos modos: aut enim est quod in re ipsa communis ille conceptus entis actu includat, in rebus illis in quibus existit, illos modos; aut est quod in mente seu in conceptu illo objectivo, ut præcise terminante talem conceptum formalem, includantur actu illi modi oppositi. Primum horum est verum, sed non est ad rem, quia hic conceptus objectivus consideratur ut præcisus, et adæquatus conceptui formali entis, ut sic, et non secundum totam realitatem, quam in re habet in omnibus inferioribus suis; hoc enim modo conceptus entis nec præcisus esse potest, neque unus, cum includat actu totum id quod ad distinctionem omnium generum, et conceptuum necessarium est; nec proprie ac vere dici potest conceptus entis ut sic, sed sunt potius plures conceptus omnium entium secundum totas realitates eorum, a quibus con-

ceptus præcisus entis re ipsa non distinguitur. Confirmatur, nam hoc modo, etiam conceptus hominis dici potest actu includere omnia individua, quia conceptus objectivus hominis prout in re ipsa existit, realiter includit ipsa individua et proprios modos eorum, nec magis distinguitur in re homo a suis individuis, quam dividitur ens a substantia, accidente, et aliis generibus, ut inferius constabit; valde autem improprie propter hanc causam dicitur conceptus objectivus hominis actu includere omnia individua, seu principia individuaria eorum. Loquendo autem de conceptu entis præciso in alio sensu, qui magis est ad rem, falsum est includere actu modos oppositos inferiorum generum, quia, ut sic, solum includit id quod representatur per conceptum formalem ejus; per illum autem conceptum formalem non representantur hi modi expresse ac distincte secundum proprias rationes eorum, quia intellectus ut sic concipiens, nihil horum percipit, ut ex dictis et ex ipsa etiam experientia notum est, et ex aliis similibus; non enim alia ratione homo dicitur non includere actu individua, sed potentia tantum, nisi quia, ut representatur per conceptum præcisum hominis, non consideratur in illo aliqua individualis ratio, sed solum ratio hominis.

22. *Ens non significat immediate substantiam, vel accidens.* — Secundo inferitur hanc vocem, *ens*, non significare immediate substantiam vel accidens, aut alia genera seu entitates simplices secundum proprias rationes earum, sed conceptum objectivum entis ut sic, et ratione illius genera seu entitates in quibus in re ipsa existit. Ita sentiunt omnes auctores citati, tam hic, quam in conclusione sectionis præcedentis, præsertim Scot., 1, d. 3, q. 1 et 3; citantur etiam Avicen., 1 suæ Metaph., c. 4; Algazel, c. 6; et sumitur ex D. Thoma, cit. locis, et de Ente et essentia, c. 1, ubi Cajetanus in re idem sentit, quamvis ab Scoto differat, et constituat in hoc differentiam inter ens, et alia nomina significantia determinata genera vel species; sed revera nulla intercedit, quæ ad rem præsentem multum spectet, præter eam quæ tractanda est sectione sequente. Unde potius hoc declaratur et probatur: primo, exemplo hominis (et idem est de similibus); significat enim immediate hominem, et mediate Petrum, in quo a parte rei ratio hominis reperitur; ergo similiter ens, etc. Probatur consequens ex paritate rationis, quia utrobique nomen est

commune, et utrobique conceptus objectivus est secundum rationem præcisus ab inferioribus, et nomen non significat illa, nisi ob aliquam convenientiam quam inter se habent.

23. Secundo declaratur a priori, quia, sicut voces exprimunt conceptus formales mentis, ita etiam immediate significant objecta quæ per huiusmodi conceptus immediate representantur; nam in tantum deserviunt ad exprimendos conceptus, in quantum illud ipsum, quod conceptus naturaliter representant, voces ex impositione significant; et ideo vox interdum in communi imponitur, quia conceptus, quem exprimit, communis etiam est; ergo illud ipsum, quod est immediatum objectum formalis conceptus, est immediatum significatum vocis adæquatæ illi conceptui; huiusmodi autem est hæc vox, *ens*, respectu conceptus formalis entis.

24. Tertio, hoc amplius declaratur, quia hæc vox, *ens*, ita significat plura, ut ex unica et prima impositione illa omnia comprehendat; ergo signum est non significare illa immediate, sed medio aliquo conceptu objectivo communi omnibus illis. Antecedens declaratur ex differentia inter analogiam huius vocis, et aliarum, quæ per solam proportionalitatem vel extrinsecam habitudinem ad unum analogia sunt; nam in cæteris semper vox ex primæva impositione significat unum tantum, postea vero per metaphoram aliquam translata est ad significandum aliud; unde fit ut immediate significet utrumque quasi duplici impositione et significatione. In quo cum æquivocis conveniunt, solumque differunt quod in æquivocis utraque impositio est æque prima, et non manat ab altera, sicut in prædictis analogis. Exempla sunt: *risus* ex prima impositione solum significat quamdam hominis actionem; postea vero translata est hæc vox ad significandam agri amœnitatem; similiter *sanum*, ex prima impositione significat solum sanitatem in animali existentem; deinde vero translatum est ad significanda alia, quæ habent habitudinem ad sanitatem animalis. Et ratio est, tum quia hæc multiplex significatio et impositio non est orta ex uno conceptu, sed ex multis; tum etiam quia non fundatur in reali convenientia rerum significatarum, sed solum in extrinseca habitudine vel proportionem. At vero nomen *ens*, ex propria et primæva impositione, habet significationem communem omnibus entibus, ut patet, tum ex communi usu, et apprehensione talis vocis, tum ex formali vel quasi formali significato

eius, quod est esse, quod de se commune est, et intrinsecum omnibus realibus entibus; tum denique quia illa impositio orta est ex unico conceptu formali entis ut sic. Atque hinc probata etiam relinquatur prima consequentia, quia una vox non potest ex vi unius impositionis significare plura ut plura, sed ut sunt aliquo modo unum, et ideo de ratione vocis communis est, ut saltem secundum rationem, et in ordine ad conceptus quos voces exprimunt, non significet immediate plura, ut talia sunt. Quod in præsentem ostendi potest, nam ens non significat immediate substantiam solam, alias accidens non esset intrinsece ens, neque etiam significat simul substantiam et substantiam, neque accidens ut accidens, ut declarari facile potest, discurrendo per illa tria membra supra posita, quia, scilicet, nec disjunctive, nec copulative, nec simpliciter, potest illa immediate significare, ut facile patebit, applicando argumenta supra facta. Hæc enim tria, *conceptus formalis, objectivus, et vox*, proportionem inter se servant, et ideo ab uno ad aliud sæpe argumentamur, non quidem vitiosum circulum committendo, sed de unoquoque sumendo quod nobis notius, aut ab aliis facilius concessum videtur.

25. Quarto argumentor, quia propter hanc immediatam significationem conceptus seu rationis communis entis potest propriissime ens distribui, dicendo: Omne ens est bonum, et dividi, verbi gratia, in substantiam et accidens; non enim sola vox ibi dividitur, sed quod voce significatur. Propterea etiam optime fit comparatio, dicendo hoc esse perfectius ens quam illud, quam etiam facit Aristoteles, 6 Metaph., c. 4. Ac denique optime utimur hac voce tanquam extremo vel medio syllogismi, nam vocis unitas non deserviret ad ratiocinandum, nisi ratione unius significati proximi et immediati. Atque hoc modo est optima illa communis ratio, quod ens, in quantum ens, est objectum intellectus, vel scientiæ metaphysiçæ; unde necesse est ut sit aliquid unum immediate illa voce significatum; hæc enim ratio in tantum efficax esse potest, in quantum illud non est utcumque objectum, sed etiam est subjectum, de quo fiunt demonstrationes, et medium ad demonstrandum aliqua de inferioribus. Ultimo accedit experientia sæpe tacta, quia audito nomine entis aliquid concipimus, et non substantiam, neque accidens. Dici enim non potest (ut aliqui significant) tunc nos sistere in conceptu vocis, quia id est contra experien-

tiam; alium enim conceptum format, qui scit vocis *ens* significationem, quam qui ignorat; hic enim concipit vocem, et ibi sistit, vel dubitat quid ea voce significetur; ille vero præter vocem concipit rem significatam, et de significatione nullo modo dubitat, et tamen non concipit substantiam neque accidens; habet ergo hæc vox aliud immediatius significatum.

26. Sed objicit Soncinas nonnullas rationes, quas sequenti sectione afferemus; solum enim probant, ens non significare aliquod medium ex natura rei distinctum a substantia et accidentibus, non vero quod ratione distingui non possit per confusum mentis conceptum. Objicit deinde Aristotelem, 10 Metaph., text. 8, dicentem, ens significare decem prædicamenta, quod Averroes exponit de prima significatione et sine medio, quem ibi sequitur Alex. Alens. Objicit secundo Arist., 6 Metaph., text. 4, dicentem, si non dantur entia abstracta a materia, philosophiam naturalem esse primam philosophiam, id est, metaphysicam scientiam ab illa distingui minime posse, quæ consequentia non esset bona, si ens ut ens significaret aliquid commune substantiæ, et accidenti, nam illud esse posset objectum metaphysiçæ, etiamsi non essent immaterialia entia. Tertio objicere possumus Aristotelem, 1 Physic., text. 25, ubi significat, ens non significare aliquid unum quod possit esse medium syllogismi; ea enim de causa rejicit illam ratiocinationem Parmenidis: Quicquid est præter ens, est non ens; sed non ens est nihil; ergo quicquid est præter ens, est nihil.

27. Quarto objici potest Aristoteles, 7 Metaph., c. 4, text. 15, dicens, ipsum ens dici de omnibus generibus seu prædicamentis, non tamen similiter, id est, non secundum eandem rationem et conceptum. Quinto citatur idem Aristoteles, 8 Metaph., c. 6, text. 16, dicens, *ipsum ens hoc quidem*, id est, per se et ut tale est, *statim esse substantiam, quale, quantum*, etc., et ideo non poni in definitione, quasi dicat, ens immediate descendere ad prima genera, quibus locis Averroes, Alexander et D. Thomas ita exponunt et sentiunt. Sexto affertur Arist., 1 Prior., c. 28, ubi significat, prima genera talia esse, ut de ipsis nihil dicatur, ut Alexander et Philoponus videntur exponere.

28. *Solutio.* — Ad primum testimonium respondetur, Aristotelem nihil ibi dicere de significatione immediata, sed solum de ge-

nerali et æquali prædicatione entis, et unius; nam in omnibus prædicamentis æque reperiuntur, et inde concludit inter se idem esse. Ad ejus rationis efficaciam necesse non est ut in hac significatione tollatur omne medium rationis. Unde D. Thomas ibi ait, ens significare naturas decem generum secundum quod sunt actu vel potentia, in quo satis indicat, non significare illas immediate secundum rationes proprias, sed secundum aliquam communem. Expositio itaque Averrois necessaria nobis non est, quanquam ipse satis declarat, se solum excludere medium quod sit genus, quodque dicat naturam definitam et proprie contrahibilem, de quo postea dicemus. Ad secundum respondent aliqui, argumentum Aristotelis bonum esse, non tamen fundari in eo quod ens significare non possit conceptum communem substantiæ et accidenti, sed in hoc quod si nulla esset res abstracta secundum esse a materia, ratio entis ut sic non abstraheret a materia magis quam ratio corporis vel entis naturalis, et ideo consideratio entis ut sic non transcenderet limites philosophiæ naturalis, quia tunc materialis substantia esset primum ens; eadem autem est scientia primi entis, et entis communis, ut in principio lib. 4 dixerat, et D. Thomas et Scotus in dicto loco, lib. 6, animadvertunt.

29. Hæc vero communis responsio majori eget examine. Dubitari enim imprimis potest an, licet nullæ essent immateriales substantiæ, danda esset scientia metaphysiçæ, a physica et mathematica distincta. Nam videtur ita esse asserendum, nam tunc daretur ratio entis abstracta a substantia materiali, et a quantitate aliisque accidentibus. Darentur etiam proprietates communes, ut *verum, unum, idem, diversum, totum, pars*, etc., de quibus nec physica, nec mathematica tractant nunc, neque etiam tunc tractarent, cum sint communiofa, et excedentia propria objecta. Ergo necessaria esset tertia scientia utraque superior, quæ proinde esset metaphysica. Unde potest secundo dubitari, an illa scientia esset prior tunc quam naturalis philosophia; videtur enim ita dicendum, quia esset de objecto abstractiori et priori.

30. Mihi quidem probabile est, etiam data illa hypothesi, adhuc relinquere locum metaphysiçæ scientiæ; nunc enim una tantum pars ejus est, quæ de substantiis spiritualibus disputat; quoad reliquas ergo partes manere tunc posset, disputareque de ente,